שמשון הדור Helianthemum vesicarium – פורח בהר הנגב (אפריל 2016)

כתבה: ערגה אלוני

שמשון הדור *Helianthemum vesicarium* (משפחת הלוטמיים) הוא בן-שיח נשיר-קיץ שכיח בנגב, החודר צפונה עד דרום הרי יהודה ודרום השפלה. בהר הנגב בשנים גשומות, הצמח יוצר כתמי צבע בגוונים מרהיבים הבולטים על רקע הנוף. שמשון הדור הוא בן-שיח שגובהו 20-30 ס"מ. ענפיו מאפירים, לרוב זקופים ולעיתים שרועים. צבעם המאפיר בא להם בשל כסות צפופה של שערות כוכביות המקטינות את דיות המים מגוף הצמח. העלים מוארכים, יושבים, פשוטים, מסודרים נגדית על הגבעול. שפתם תמימה וגלולה אחורנית, צידו העליון של שטח פני העלה מאפירים וצדו התחתון ירוק. הצמח נשיר קיץ.

שמשון הדור. צילמה: ערגה אלוני ©

הפרחים דו-מיניים גדולים ומרשימים, מסודרים בתפרחת עקרבית: ציר גבעול הפריחה

מסודר כך שקצהו גלול כזנב עקרב. פקעי פריחה רבים יושבים לאורך הגבעול ומחכים להבשלת אבריהם כל אחד בזמנו. פקעי הפריחה עטופים ב- 5 עלי גביע ירוקים שאינם שווים בגודלם. שלושת עלי הגביע של הדור הפנימי גדולים, בעלי עורקי-אורך ירוקים ובולטים. שני עלי גביע החיצוניים קטנים מהפנימיים. קוטר הפרח הפתוח כ-3 ס"מ ולו 5 עלי כותרת אחידים בצורתם: צרים בבסיסם ומתרחבים לצורה מעוגלת, דקים ועדינים, לרוב צבעם ורוד. צמחים רבים פורחים בגוונים שונים של ורוד אך גם בצבעים אחרים כמו לבן, ואדום יין, ולעתים יש בבסיס הכותרת כתם צבע כהה או צהוב. מגוון הצבעים שיוצר הצמח בנוף המדבר, בעיקר כאשר השיחים סמוכים זה לזה, ובולטים בפרחיהם הנעים ברוח, יוצרים מחזה משובב שלא כדאי להחמיצו. הפרחים קצרי-חיים ופורחים שעות מעטות הם נפתחים באור השמש, וקמלים באותו יום.
האבקנים רבים וצפופים, בעלי זירים דקים ומאבק צהוב בולט. השחלה עילית בת שלוש מגורות. העלי ארוך, בולט בין האבקנים ומסתיים בצלקת מעוגלת ומורחבת. הצמח פורח מינואר עד מאי.

שמשון הדור - פרחים בגוונים שונים. צילמה: ערגה אלוני ©
להגדלה - לחצו על התמונות

מאביקי השמשון הם חרקים אוספי אבקה, לפרח אין צוף. הפרי הלקט, עטוף בשלושת עלי הגביע שהפכו עם הבשלתו לדמוי-שלחופיות שקופות בעלות עורקים חומים. מה שנתן לצמח את שמו הקודם – **שמשון השלפוחיות**. ההלקט היבש נפתח ב-3 קשוות ומפזר את זרעיו. הזרעים פוריים.

קשר שיתופי (סימביוזה) מתפתח בין פטרייה מקבוצת הנאדיות בשם **כְּמֵהַת-השמשון** שהיא טובה למאכל, לבין מספר מינים מהסוג שמשון, בעיקר עם **שמשון יושב**. הפטרייה מתיישבת על שורשי הצמח ושני המינים נהנים משיתופיות. גופי הפרי נראים כתפוחי אדמה ויש לחפור בקרקע על מנת להוציאם. בשנים גשומות בסביבת בורות לוץ שבהר הנגב הגבוה, נמצאו כמהין גם על יד צמחי **שמשון הדור**.

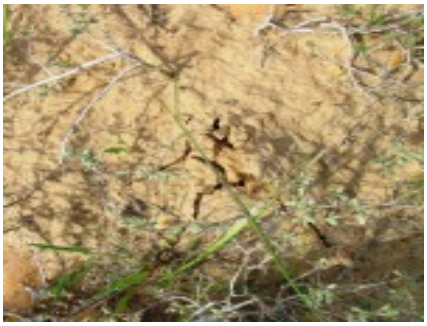

כמהת השמשון. צילם: גדי פולק ©
מימין – סדק בקרקע בקירבת שיח של שמשון יושב שמתחתיו מצוי גוף פרי; במרכז – גוף פרי; משמאל – כמהין שנאספו בחולות הנגב המערבי.
להגדלה – לחצו על התמונות

הסוג **שמשון** בארץ כולל 12 מינים. 8 מהם רב-שנתיים ו-4 חד-שנתיים, המאכלסים בתי גידול ים-תיכוניים, ערבתיים ומדבריים.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2016 שמשון הדור Helianthemum vesicarium – פורח בהר הנגב (אפריל 2016), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 3.
/https://www.kalanit.org.il/helianthemum-vesicarium